

TIPOGRAFI EĞİTİMİ VE İLETİŞİMDEKİ YERİ

NEZAHAT DİLEKÇİ¹

ÖZ

Bu çalışmada ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarının lisans-önlisans (Güzel Sanatlar Fakültesi (Grafik-Grafik Tasarım-Görsel İletişimTasarımı), Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Eğitimi ABD Anasanat Atölye (Grafik) ve/veya Seçmeli Sanat Atölye (Grafik), Meslek Yüksekokulu (Grafik Tasarım) programlarında eğitimi verilen yazı-tipografi derslerine genel bir bakış açısı ile inceleyerek, yazı-tipografinin iletişimdeki yeri görsel olarak açıklanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda seçkisiz olarak örneklenen yazı-tipografi eğitimi veren özel ve devlet üniversitelerindeki lisans ve önlisans programlarının ders içerikleri incelenmiş; yazı, tipografi, kaligrafi, bilgisayar destekli yazı tasarımı, deneysel tipografi, sayısal tipografi vb. şekilde isimlendirilen derslere ilişkin bilgiler dikkate alınmıştır. Araştırma ile elde edilen bilgiler ışığında; eğitim fakültelerinin resim-iş öğretmenliğinde bir yarıyıl da eğitimi verilen yazı derslerin Güzel Sanatlar Fakültelerinin ilgili bölümlerindeki derslere nazaran görece az olduğu, güzel sanatlar fakültelerinin grafik tasarım bölümlerinde ise yazı-tipografi derslerine daha geniş bir yelpazede yer verilerek dönemlere dağıtıldığı görülmektedir. İki yılı kapsayan meslek yüksekokullarının grafik tasarım programlarında ise, yazı-tipografi dersinin iki yarıyıl süresince eğitiminin verildiği görülmektedir. Bir başka ifade ile, görsel iletişimin önemli unsurlarından biri olan tipografi eğitiminin yetersizliği, gerek eğitimcilerin gerekse grafik tasarımcıların fikirlerin görsel mesaja dönüşümünde gazete, dergi gibi süreli yayınlarda, afiş, billboard gibi reklam araçlarında, market raflarında yer alan ürünlerin etiket, ambalaj tasarımlarında doğru seçilmeyen yazı karakterlerinin/tekniklerin kullanılmasına dolayısı ile görsel bir şölen yerine görünümlü kirliliğine yol açabileceği, alıcıya (hedef kitle) yanlış mesajlar iletmesine neden olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yazı, Tipografi, Tipografi eğitimi, Tipografi ve İletişim

¹ Öğr.Gör., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu Meslek Yüksekokulu, nezahatdilekci(at)ibu.edu.tr

TYPOGRAPHY EDUCATION AND ITS IMPORTANCE IN EDUCATION

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the writing-typography courses taught in the programs of the higher education institutions in our country and its visual importance in communication in undergraduate-graduate degree (Fine Arts Faculty), Department of Fine Arts Education in Fine Arts Education Department of Painting Education (Graphic), Department of Vocational High School (Graphic Design). For this purpose, the course contents of undergraduate and associate degree programs in private and state universities providing writing-typography education, which have been exemplified as unselected, have been examined and information about the courses named as typography, calligraphy, computer-aided text design, experimental typography, numerical typography, etc. are taken into consideration. In the light of the information obtained from the research; it is seen that the education courses of the education faculties are less than the lessons of the related departments of the Fine Arts Faculties, and the writing-typography courses of the fine art faculties are distributed in the wider period. In graphic design programs of vocational colleges covering two years, it is seen that the writing-typography course is taught for two semesters. In other words, the inadequacy of typography education, which is one of the important elements of visual communication, is thought to lead to image pollution instead of a visual feast because of the use of wrong typeface in the designs of packages, labels in markets, in short term publications such as newspapers, periodicals and advertisement tools such as billboard and banners in the process of transformation of both teachers' and graphic designers' ideas into visual images.

Keywords: Writing, Typography, Typography Education, Typography and Education

Dilekçi, Nezahat. "Tipografi Eğitimi ve İletişimdeki Yeri". *ulakbilge* 5. 17 (2017): 1969-1985

Dilekçi, N. (2017). Tipografi Eğitimi ve İletişimdeki Yeri. *ulakbilge*, 5 (18), s.1969-1985.

Giriş

İnsanların iletişim kurmak amacıyla çizgi, işaret, sembol, resim gibi çizimler yapması tarihte çok eskilere dayanmaktadır. Bir kayıt aracı olarak yazı stilleri, Sümerlerde çizgisel çivi yazısı, Mısırlılarda resimsel hiyeroglif yazı olmak üzere farklı şekillerde geliştirilmiştir. Yazının gelişiminde kısa sürede algılanabilen ve uzun süre akılda kalan simgelere geniş anlamlar yüklenmiştir. “Harf çizimi” veya “harf grafiği” olarak adlandırılan tipografi için tasarımcı ve tasarım kuramcılarının önem verdikleri alanlardan biridir (Dündar, 2005). Grafik tasarımın önemli bir kolu olan tipografik ileti; görsel ve işitsel olarak algılanmakta ve sözel olarak ifade edilmektedir. Bu dinamik yapısına ek olarak tipografiyi oluşturan ana unsurlar da (harf, harfin yapısal özellikleri, biçimi, ölçümü, yazı, yazı aileleri, karakterleri, yazıların sınıflandırılması, punto, satır, boşluk vb.) söz konusu dinamik yapıya katkıda bulunmaktadır. Başka bir deyişle yazıyı oluşturan karakterin seçimi, harflerin iç ve dış boşlukları, birbirlerine oranı, zemin ve değer ilişkileri algılamadaki önemli etkenlerdir (Pektaş, 2002). Tipografide harfler, okuyucunun sayfaya baktığı zaman gördüğü ilk görsel elemanlardan birisidir. Ancak uygun yazı karakterleri kullanılmadığı takdirde, okuyucuya yanlış mesajlar iletilebilir (Okur, 2003: 22).

Konuyla ilgili alan taramasında, tipografinin daha çok sanat eğitimi ile ilgili alanlarda kullanıldığı ve bu alanda yer aldığı görülmekle birlikte, çok nadirde olsa da yurt dışındaki çalışmalarda olduğu gibi disiplinler arası araştırmalarda da kullanılmaktadır. Alana özgü literatürde, eğitimin ayrılmaz bir parçası olan kitaplarda görsel tasarım ilkelerine göre çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alarak, sanatsal unsurları ve estetik değerleri bir arada barındırarak hazırlanması gerektiği vurgulanmaktadır (Kaptan ve Kaptan, 2004; Dursun ve Eşgi, 2008; Bangir, 2008). Ayrıca ilköğretim I. kademe çocuk hikâye kitaplarının tipografik özellikler açısından incelendiği araştırmalarda yürütülmüştür (Mennanoğulları, 2008; Eğribel, 2013). Okur yaptığı çalışmalarda tipografik elemanlar (harf, kelime, cümle, noktalama işaretleri... gibi) yaratıcı ve yenilikçi bir biçimde gerek diziliş biçimi, gerekse yapısal özelliklerinin değiştirildiği görsel bir araç halinde kullanılarak mesajlar iletilmiş ve bireyin öğrenirken eğlenceli keşifler yapmasını sağlamıştır (Okur, 2003; Okur, 2007; Okur, 2009). Diğer taraftan tipografik özelliklerin dikkate alındığı, tasarımda karşılaşılan sorun ve çözümlerin ortaya konduğu kitap kapağı tasarımı (Düz, 2001), ders kitaplarındaki metin tasarımı (Bangir, 2008), dergi tasarımı, dergi içi reklamları ve dergi kapaklarının incelendiği (Karaduman, 2007; Bıçakçı, 2013; Aksoy, 2014; Ayıkol, 2014), çocuk dergileri (Kaptan ve Sürmeli, 2011; Kaya, 2015), gazete tasarımı (Akdağ, 2009), albüm kapakları (Özdemir, 2011), süreli yayına görsel kimlik tasarımı (Arı, 2006) ile ilgili

araştırmalar yürütülmüştür. Ayrıca duygu aktarımında tipografinin etkililiğinin incelendiği (Duran, 2010), bir müzik metninin tipografik gösterimi (Keleşoğlu, 2008), tipografi öğretiminde vektörel tabanlı yazılımların kullanımının incelendiği (Tural, 2017), tipografinin dil eğitimi üzerine etkisinin incelendiği (Dilekçi, Ece 2017), grafik tasarım eğitiminde tipografik anlatım yollarının öğrenci başarısına etkisinin incelendiği (Fashandaki, 2016), deneysel tipografinin farklı kullanım alanlarındaki etkilerinin (sinema, seramik...vb) incelendiği (Dinçer, 2017; Demirtaş, 2016; Kerkük, 2015; Demir, 2014; Kurtçu, 2016), tipografinin logo ve logotipelarda etkilerinin incelendiği (İplikçi, 2016; Akkuzu, 2014; Sevildi, 2014), tipografik imgelerin resimsel yorumlamalarının incelendiği (Çelik, 2015), tipografi ile kavramların görselleştirilerek sunulduğu (Gelegen, 2016) çalışmalarında bulunmaktadır. Yurt dışında tipografi ile ilgili yapılan çalışmaların ülkemizde yapılan çalışmalara benzer olduğu görülmektedir. Örneğin; (Hughes ve Wilkins, 2000; Burumberger, 2004; Carver, 1970; Wilkins, Cleave, Grayson ve Wilson 2009) yaptıkları araştırma sonuçlarında tipografinin çocukların okuma hızları ve okuduğunu anlama üzerinde etkili olduğunu belirtmektedirler.

Yukarıda verilen açıklamalar doğrultusunda bu çalışmada, ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarının lisans-önlisans (Güzel Sanatlar Fakültesi (Grafik-Grafik Tasarım-Görsel İletişimTasarımı), Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Eğitimi ABD Anasanat Atölye (Grafik) ve/veya Seçmeli Sanat Atölye (Grafik), Meslek Yüksekokulu (Grafik Tasarım) programlarında eğitimi verilen yazı-tipografi derslerine genel bir bakış açısı ile inceleyerek, yazı-tipografinin iletişimdeki yeri görsel olarak açıklanması amaçlanmıştır.

1.Eğitimde Yazı ve Tipografi

Ülkemizde, MEB MEGEP Projesi'nde, Meslek Liselerinin Grafik ve Fotoğraf alanı çerçeve öğretim programı içerisinde Yazı Tipografi dersi 11. Sınıf öğrencilerine okutulacak dersler arasında yer almaktadır. Öğrenciler grafik tasarımın önemli bir unsuru olan yazının doğuşunu, tarihi gelişimini, harfin anatomisini, yapısal özellik ve farklılıklarını, tipografinin iki boyutlu yazı yüzeylerindeki kullanım şekillerini, işlevlerini ve bunları grafik tasarım ürünleri oluştururken doğru, etkili ve estetik bir bakış açısıyla ne şekilde kullanması gerektiğini öğrenirler.

“Gelecekte çok yönlü, yaratıcı, bilgili, gelişime ve değişime açık, estetik, nitelikli ve çağdaş grafik tasarımlar yaratabilen tasarımcı adaylarının yetişmesi için bu bilgilerin özümsemişi, doğru şekilde kullanılması önemlidir” (Özdemir, 2008).

Grafik, sürekli olarak kendi kendini üreten, yaratıcı ve yapıcı düşünce süreçlerinin sonucunda boy veren sanat dallarındandır. Sanatsal yapısı dışında en önemli özelliği her türlü iletişim ve tüketim ürünlerine tasarımlarla teknik yaklaşımlar getirir. Sanayi ve üniversite işbirliğiyle sanayi alanlarının her türlü grafik reklam ürünlerine (broşür, afiş, amblem, logo, ambalaj tasarımı, billboard, kitap, dekor, illüstrasyon, fuar organizasyonu, bilgisayarlı grafik tasarımı vb. gibi bir çok ürünün tanıtımı ve tasarımı) estetik, çağdaş ve sanatsal boyutlar kazandırarak bu bağlamda tanıtımlarına yardımcı olmak grafik sanatının konularıdır.

1.1.Yükseköğretim Kurumlarında Tipografi Eğitimi

Yükseköğretim kurumlarında yazı ve tipografi dersleri özellikle Güzel Sanatlar Fakültelerinin, Grafik, Grafik Tasarım, Görsel İletişim Tasarımı ve Eğitim Fakültelerinin Grafik Bölümleri ve Önlisans eğitim kurumlarının Grafik Tasarım Bölümü gibi; grafik ve görsel iletişim alanlarında öğrenci yetiştirmeyi amaçlayan bölümlerde yer almaktadır. Yükseköğretim kurumlarının bu bölümlerinde okumak isteyen bireyler, üniversitelerin önkoşullarını belirlediği ve kendi bünyesinde uyguladığı aşamalı bir özel yetenek sınavını geçerek okumaya hak kazanırlar. Yükseköğretim kurumlarının Önlisans Grafik tasarım bölümlerinde okumak isteyen bireyler lise ve dengi okul diplomasına sahip olmaları ve Üniversite Öğrenci Seçme Sınavından belirtilen YGS puan türünden yeterli puanı almış olmaları gerekmektedir. Bu bölümlerde okumaya hak kazanan öğrencilerin alması gereken dersler arasında görsel iletişimin vazgeçilmez bir konusu olan yazı ve tipografi dersleri de yer almaktadır.

Aşağıda yer alan tablolarda Yükseköğretim kurumları ve bu kurumlarda eğitimi verilen yazı ve tipografi derslerinin; isimleri, zorunluluk-seçmelilik durumları ve okutulduğu dönemler ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

Üniversite	Fakülte/Bölüm	Dersin adı	Zorunlu/Seçmeli	Yarıyıl
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Eğitimi Öğretmenliği	Yazı	Z	3
Adnan Menderes Üniversitesi	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Eğitimi Öğretmenliği	Yazı	Z	3
Anadolu Üniversitesi	Eğitim Fakültesi/ Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Eğitimi Öğretmenliği	Yazı	Z	3
Anadolu Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü	Tipografiye Giriş Tipografi I Tipografi II Tipografi III Bilg.Des.Yazı Tas. I Bilg.Des.Yazı Tas. I Kaligrafi I Kaligrafi II İleri Tipografi I İleri Tipografi II	Z Z Z Z Z Z S S S S	1 2 3 4 5 6
Hacettepe Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü	Yazı I Yazı II Tipografi I Tipografi II Yazı ve Tipografi I Yazı ve Tipografi II	Z Z Z Z S S	3 4 5 6
Bilkent Üniversitesi	Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi/Grafik Bölümü	Yazı ve Tipografiye Giriş Tipografi I Tipografi II Tipografi ve Kuramları	Z Z Z S	2 3 4
İşık Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi/ Görsel İletişim Tasarımı Bölümü	Tipografi I Tipografi II DeneySEL Tipografi	Z Z S	3 4

Tablo 1. Üniversitelerin Lisans programlarındaki Yazı ve Tipografi dersleri²

Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim İş Öğretmenliği bölümünde Yazı dersi zorunlu ve 3. yarıyılta verilmektedir (Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi). Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik bölümünde 1. yarıyılta Tipografiye Giriş, 2. 3. ve 4.yarıyıllarda Tipografi I, Tipografi II ve Tipografi III, 5. ve 6.

² Tablo 1 ve Tablo 2 de yer alan derslere ait bilgiler kaynakçada verilen üniversitelerin İnternet sitelerinden alınmıştır. Bu adresler kaynakçada yer almıştır.

yarıyıllarda Bilgisayar Destekli Yazı Tasarımı I, Bilgisayar Destekli Yazı Tasarımı II zorunlu ders olarak verilmektedir. Programda Kaligrafi I, Kaligrafi II, İleri Tipografi I ve İleri Tipografi II seçmeli ders olarak verilmektedir. Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik bölümünde 3.ve 4.yarıyıllarda Yazı I ve Yazı II, 5. ve 6. yarıyılında Tipografi I, Tipografi II zorunlu ders olarak verilmektedir. Programda Yazı ve Tipografi I ve Yazı ve Tipografi II seçmeli ders olarak verilmektedir. Bilkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Grafik bölümünde 2. yarıyıda Yazı ve Tipografiye Giriş, 3.ve 4.yarıyıllarda Tipografi I, Tipografi II zorunlu ders olarak verilmektedir. Programda Tipografi ve Kuramları seçmeli ders olarak verilmektedir.

Işık Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümünde 3. ve 4. yarıyıda Tipografi I, Tipografi II zorunlu ders olarak verilmektedir. Programda Deneysel Tipografi seçmeli ders olarak verilmektedir. Tablo 1'e genel olarak bakıldığında, Eğitim Fakültelerinin Resim-iş Öğretmenliğinde bir yarıyıda eğitimi verilen yazı derslerin Güzel Sanatlar Fakültelerinin gerek özel gerekse devlet üniversitelerinin ilgili bölümlerindeki derslere nazaran görece az olduğu, Güzel Sanatlar Fakültelerinin grafik tasarım bölümlerinde ise yazı-tipografi derslerine daha geniş bir yelpazede yer verilerek dönemlere dağıtıldığı görülmektedir.

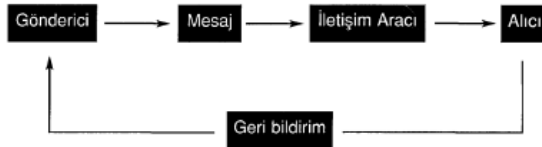
Üniversite	Fakülte/Bölüm	Dersin adı	Zorunlu/Seçmeli	Yarıyıl
Aban İzzet Baysal Üniversitesi	BMYO Görsel İletişim ve Medya Yapımcılığı /Grafik Bölümü	Tipografi	Z	3
		Sayısal Tipografi	S	4
Uludağ Üniversitesi	Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu/Grafik Bölümü	Tipografi	S	3
Ege Üniversitesi	Ege Meslek Yüksekokulu/ Grafik Tasarım	Yazı ve Tipografi	Z	2
Düzce Üniversitesi	Gölyaka Meslek Yüksekokulu/ Grafik Tasarım	Tipografi I	Z	1
		Tipografi II	Z	2
İstanbul Arel Üniversitesi	Arel Meslek Yüksekokulu/ Grafik Tasarım	Tipografi Tasarım	Z	2
İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu	Şişli Meslek Yüksekokulu/Grafik Tasarım	Tipografi I	Z	1
		Tipografi II	Z	2

Tablo 2. Üniversitelerin Önlisans programlarındaki Yazı ve Tipografi dersleri

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu Meslek Yüksekokulu, Grafik bölümünde 3. yarıyıl da Tipografi zorunlu ders olarak, Sayısal Tipografi ise seçmeli ders olarak verilmektedir. Uludağ Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Grafik Bölümünde 3. yarıyıl da Tipografi seçmeli ders olarak verilmektedir. Ege Üniversitesi, Ege Meslek Yüksekokulu, Grafik Tasarım Bölümünde Yazı ve Tipografi dersi 2 yarıyıl da zorunlu ders olarak verilmektedir. Düzce Üniversitesi, Gölyaka Meslek Yüksekokulu, Grafik Tasarım Bölümünde 1. ve 2. yarıyıl da Tipografi I, Tipografi II zorunlu ders olarak verilmektedir. İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu, Grafik tasarım bölümünde 1. ve 2. yarıyıl da Tipografi I, Tipografi II zorunlu ders olarak verilmektedir. İstanbul Arel Üniversitesi, Arel Meslek Yüksekokulu, Grafik Tasarım bölümünde Tipografi Tasarım dersi 2. yarıyıl da zorunlu ders olarak verilmektedir. İki yılı kapsayan meslek yüksekokullarının grafik tasarım programlarında ise, yazı-tipografi dersinin iki yarıyıl süresince eğitiminin verildiği görülmektedir.

2. Tipografi ve İletişim

İletişim; dil, görme, duyma ve dokunma duyularının yardımıyla gerçekleşen bir olgudur. Sözel iletişim kurmanın mümkün olmadığı yerlerde ve zamanlarda görsel iletişimden yararlanılmaktadır. İletişim süreci beş unsur ve aşamadan oluşur. Bunlar; gönderici, mesaj, iletişim aracı, alıcı (okuyucu / izleyici/hedef kitle) ve mesaj alıcısı tarafından algılayıp yorumlama aşaması geri bildirim (feedback) dir (Şekil 1). İletişim sürecini başlatan göndericidir. Gönderici amacını belirledikten sonra, doğru mesajı alıcıya ulaştırabilmek, mesajın okunmasını sağlayabilmek için sözcük seçimine dikkat etmelidir. Sözcükler mesajı okuyucuya aktaran tipografik elemanlardır. Doğru mesajı oluşturan sözcükler seçildikten sonra, bir sonraki aşama olan iletişim aracına geçirilir. Radyo, televizyon, gazete, dergi, broşür, billboard, afiş, ambalaj, ...gibi doğru ve etkili iletişim aracı seçilir. Sürecin devam etmesi için mesajın hedef kitle “alıcı” tarafından okunması ve anlaşılması gerekir. İletişim aşamasının son aşaması “ geri bildirim”dir. Bu aşama, mesajın alıcı tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda göndericinin bilgilendirilmesidir.

Şekil 1. İletişim Sürecini anlatan “Boğa Gözü Modeli”

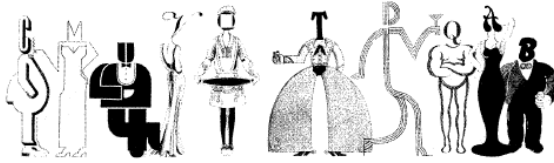
(Schramm, 1977: 23;aktaran: Okur, 2003: 11)

İletişim aracı ister gazete, ister dergi, ister broşür olsun yukarıdaki aşamada herhangi biri işlevini yerine getirmede süreci tamamlanamayacaktır.

2.1.Görsel İletişim Aracı Olarak Tipografi

İnsanlar birbirleriyle sözel olarak iletişim kurarlar. Ancak, sözlü iletişim kalıcı değildir, çabuk unutulur ve bazen de net olmayabilir. Başarılı bir mesajın net bir biçimde iletilmesi ve kalıcı olabilmesi için görsel iletişime ihtiyaç vardır. Görsel iletişim, sözlere gerek duymadan sadece görüntülerden oluşan bilginin insanlar arasındaki etkileşimi, alışverişidir. Tipografi de grafik tasarımda görsel bir iletişim aracıdır. Tasarımcı iletişim için seçilen sözcükleri oluşturan harflere daha fazla anlamlar yükleyerek mesajı hedef kitlede daha kalıcı hale getirebilmektedir.

“New York Quad typographers” adlı firmanın beşinci kuruluş yılı dönümünü kutlamak için tasarımcı tipografiyi bir görsel iletişim aracı olarak kullanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. New York Quad typographers (Nelson,1987: 95)

Peter Roch ve Herb Levitt tarafından tasarlanan ve Tim Lewiss tarafından çizilen çalışmada, yazı karakterleri sanki açılışın davetli konukları gibi tasvir edilmişlerdir. Soldan başlayarak; Avrupalı sanayici Claude Graphique, sosyete köşe yazarı Lightline Gothic, sanat faaliyetleri organizatörü Futura Black, barones Excelsior Script, tanımlanamayan hizmetçi (yüzü aynı zamanda firmanın amblemi şeklindedir), Texaslı zengin işadamı Windsor Elongated, İtalyan fütürist tasarımcı Signor Modern Roman no.20, eski yüzücülerden Samantha Smoke ve kavalyesi, yedinci cadde kodomanlarından Max Balloon (Nelson, 1987: 95).

Şekil 3. “ Eastside Tennis Club” logo (Meggs, 1989: 57)

Eastside Tenis Kulübü için tasarlanan logoda “S” harfinin formu bir daire ile birleştirilerek, tenis topunu anlatan ikonlara dönüştürülmüştür. Geometrik olarak dairesel bir yapıya sahip olan sans serif yazı karakteri de “S” ve tenis toplarının birleşmesine yardımcı olmuştur (Şekil 3).

Şekil 4. “ Backdoor Art Gallery” (Megss, 1989: 57)

Diana Graham adlı grafik tasarımcısının Backdoor Art Gallery (Arkakapı Sanat Galerisi) için yaptığı logo tasarımında, ilk kelime tersine çevrilmiş ve tersten okunması sağlanmıştır (Şekil 4).

3.SONUÇ

Türkiye’de yazı ve tipografi eğitimi veren kurumların ders içerikleri incelendiğinde Yazı ve Tipografi eğitimi sadece Grafik Tasarım bölümünün yer aldığı bölümlerde değil; Yükseköğretim kurumlarının Eğitim Fakültesi bünyesinde yer alan Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim_İş Öğretmenliğinde 1 yarıyılta eğitimi verildiği görülmektedir. Yükseköğretimde, Güzel Sanatlar Fakültesi (Grafik-Grafik Tasarım-Görsel İletişim Tasarımı) eğitimi veren lisans bölümlerinde ise yazı ve tipografi dersleri daha geniş bir yelpazede yer aldığı görülmektedir. Ayrıca özellikle köklü bir geçmişe sahip olan Anadolu ve Hacettepe Üniversitelerinin Grafik Bölümlerinin, yazı ve tipografi eğitiminin özel bir kurum olan Bilkent ve Işık üniversitelerine göre dönem bazında daha fazla yer aldığı görülmektedir. Abant, Düzce, İstanbul Şişli üniversitelerinin önlisans programlarında yazı ve tipografi eğitiminin Uludağ, Ege ve İstanbul Arel üniversitelerine göre iki yarıyılta verildiği görülmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında ders içeriği ve programı hazırlandığında eğitimcilerin uzmanlık alanları ve kurumda çalışan eğitimci sayıları, kurumun bölüm için oluşturduğu fiziki koşullarda etkili olmaktadır. Bu doğrultuda Tipografi eğitime yönelik eğitim veren kurumların tipografi dersi için gerekli araç-gereç, atölye teknik donanımı sağlaması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumlarının grafik eğitimi veren bölümleri bu alandaki yeni teknolojileri yakından takip etmelidir. Yazı ve tipografi derslerinde kullanılan atölyelerdeki bilgisayar donanımı, kullanılan bilgisayar programlarının hızlarını ve performanslarını düşürmeyecek kalitede olmalıdır.

Yazı ve tipografi alanındaki yetersiz Türkçe kaynaklar, akademisyenler tarafından zenginleştirilebilir. Eğitim kitapları hazırlanabilir ve yabancı dilde yazılmış kaynaklar alana kazandırılabilir.

Bu alandan mezun olan adayların elinden çıkan tasarımlar, ürünler birer iletişim aracına dönüşeceği unutulmamalıdır. Yazı ve Tipografi derslerinde, tipografi ile ilgili kuramsal bilgilere ve grafik ürün tasarlama sürecinde tipografinin estetik bir biçimde kullanılmasına yönelik çalışmalara büyük ölçüde yer verilmeli, öğrencilerin tipografi temel bilgisi ile tasarım ilkelerini birleştirerek; geleneksel tekniklerin yanı sıra bilgisayar teknolojisini de kullanarak tasarım yapabilme becerisine sahip olmaları amaçlanmalıdır. Yükseköğretim kurumlarının grafik eğitimi veren bölümlerinde derslerde yapılan uygulamalar, öğrenciyi gerçek hayata hazırlayıcı gerçek iletişim projeleri olmalı ve gerektiğinde reklam ajansları, matbaalar ile ortak proje çalışmalarına girebilmelidir. Grafik bölümünde eğitim süreci, birebir öğrenci temelli yürütülmeli, öğretim elemanı öğrenciyi yakından tanımalı ve ilgi alanları doğrultusunda yönlendirerek öğrencinin kendi istediği bir alanda kendini geliştirmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Akdağ, T. Ç. (2009). *Gazete Tasarımında Bilinmeyenler*. Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi. Akademia (ISSN 1308-3198) cilt 1 sayı:1, s:28-40.

Akkuzu, B.(2014) . “*Logotipelarda Optik Kurallar Ve Tipografik Özellikler*”, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

- Arı, S. (2006). “*İçeriğinin Her Bir Harfin Oluşturduğu Bir Süreli Yayının Görsel Kimlik Tasarımı*” Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, S.E. (2014). “*Dergi İçeri Reklam Tasarımlarında Kullanılan Görseller İle Tipografik Öğelerin Uyum ve Bu Uyumun Tasarımın Temel İlkelerinden Yararlanılarak Analizinin Yapılması*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayıkol, A.(2014). “*Dergi Tipografilerinin Kıyaslamalı İncelenmesi*”, Yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bangir, G. A. (2008).*Ders Kitaplarındaki Metin Tasarımı*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. Kış, 6(1), s:107-134.
- Becer, E. (1997).*İletişim ve Grafik Tasarım*, Ankara: Dost Kitabevi.
- Brumberger, E. (2004). *The Rhetoric of Typography: Effects on Reading Time, Reading Comprehension, and Perceptions of Ethos*. Technical Communication; Feb ; 51, 1; ProQuest. pg. 13.
- Bıçakçı, B.(2013). “*Dergi Kapak Tasarımlarında Tipografik Öğelerin Analizi Ve Görsel Algı İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Carver, R. P. (1970). *Effect of a "chunked" Typography On reading Rate And Comprehension*. Journal Applied Psychology, Vol. 54, No. 3, 288-296.
- Çelik, C. (2015). “*Tipografik İmgelerin Resimsel Yorumları*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

- Demirbaş,B.Ö. (2016). “*Deneysel Tipografinin Artırılmış Gerçekliğe Uygulanması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Demir, E.İ.(2014). “*Sinemada Deneysel Tipografi Kullanımı Ve Bir Örnek İncelemesi*”, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilekçi, N. ve Ece, A.S.(2017). *İngilizce sözcük öğretiminde tipografinin etkisi*, 2. Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarına Güncel Yaklaşımlar Kongresi, Kocaeli. (26-27 Ekim), s.138-139, ID:313 K:300.
- Dinçer, N.(2017). “*Güzel Sanatlar Eğitiminde Kinetik Tipografi Öğretimine Yönelik Eylem Araştırması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dursun, F ve Eşgi, N. (2008). *4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretimi Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 22, s.21-34
- Duran, T. (2010). “*İletişim Aracı Olarak Tipografinin Duygu Aktarımındaki Rolü Ve Önemi*”, Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dündar, B. (2005). “*Matbaanın Bulunuşundan Bu Yana Batıda Ve 1970 Sonrası Türkiye’de Grafik Tasarımda Tipografik Dil*”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Düz, N. (2001). “*Kitap Kapağında Grafik Tasarım Öğelerine Ve İlkelerine Kuramsal Bir Yaklaşım*”, Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Eğribel, N. K.(2013). “*İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Hikaye Kitaplarında Görsel Düzen Ve Tipografi*”, Yüksek lisans tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdal, İ. T. (2006). “*Gestalt Kuramının Grafik Tasarıma Etkilerinin İncelenmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fashandaki, T.(2016). “*Grafik Tasarım Eğitiminde Tipografik Anlatım Yollarının Öğrenci Başarısına Etkisi*”. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gelegen, R.(2016). “*Tipografi İle Kavramların Görselleştirilmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hughes, L. E and Wilkins, A. J. (2000). *Typography In Children's Reading Chemesmay be Suboptimal: Evidence From Measures of Reading Rate*. Journal of Research in Reading, ISSN 0141-0423Volume 23, Issue 3, 2000, pp 314±324
- İplikçi, H. G.(2016). “*Bir Marka Bileşeni Olarak Logolar Ve Logolarda Tipografi Kullanımının Marka Değerine Etkisi*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaptan, S. G ve Kaptan, A. Y. (2004). *Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları Ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi*, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (6-9 Temmuz). Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Kaptan, A.Y ve Sürmeli, K. (2011). *Çocuk Dergilerinde Karşılaşılan Tipografi Sorunları Ve Çözüm Önerileri*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi. ISSN: 1309- 9876 E-ISSN:1309-9884 Cilt/Vol.1 Sayı/No.2. s. 183-197

- Karaduman, B. (2007). “*Bir Derginin Görsel Kimlik Tasarımında Biçim Ve İçerik İlişkisi Açısından Tipografinin Önemi*”, Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, D.(2015). “*Çocuklara Yönelik Dergi Ve Kitaplarda Tipografi Sorunları*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleşoğlu, B. (2008). “*Grafik Tasarımda Tipografinin Sesi, Sesin Tipografisi*”, Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kerkük, M.(2015). “*Deneyisel Tipografi Uygulamalarının Seramik Yüzeylere Yansımaları*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtçu, F. (2016). *Üç Boyutlu (3B) Kinetik Tipografi Ve Bir Uygulama*. Yayınlanmamış sanatta yeterlilik tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Mennanoğulları, B. (2008). “*İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Çocuk Hikâye Kitaplarının Tipografik Özellikleri İle İlgili Görüşleri*”, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Metin, A.C. (2008). “*Tipografinin Temel Kavramları Ve Türkiye’de Tipografi Eğitimi*”, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
- Okur, Ç. (2003). “*Deneyisel Tipografinin Görsel İletişime Etkisi*”, Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Okur, E. (2007). “*Seramik Sanatında Bir Tasarım Ögesi Olarak Yazının Kullanımı*”, Sanatta Yeterlik Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

- Okur, Ç. (2009). “*Film Dili Olarak Organik Tipografinin Kullanımı*”, Sanatta Yeterlik Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Özdemir, S. (2008). “*Grafik Eğitimi Veren Ortaöğretim Kurumlarında Yazı-Tipografi Dersinin Önemi Ve Karşılaşılan Sorunlar*”, Yüksek Lisans Tezi. Ankara :Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, F. (2011). *Popüler Müzik Albüm Kapaklarının Tasarım Sorunları*. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi. ISSN: 1309-9876 E-ISSN:1309- 9884 Cilt/Vol.1 Sayı/No.1, ss. 115-123
- Pektaş, H. www.aed.org.tr/tipografi.html (erişim tarihi: 22.07.2012).
- Sarıkavak, N. K. (2004). *Çağdaş Tipografinin Temelleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Sevildi, İ.(2014). “*Tipografi Ve Logo Tasarımındaki Önemi*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Tufan, Ş. B. (2009). “*Anasanat Atölye (Grafik) Dersinde Öğretim Elemanlarının Yazı Ve Tipografi Öğretimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*”, Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tural, E.(2017). “*Grafik Tasarım Temel Disiplinlerinden Tipografinin Öğretiminde Vektörel Tabanlı Yazılımların Kullanımı*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uslu, E.(2009). “*Yükseköğretim Kurumlarında Yazı-Tipografi Derslerinin Değerlendirmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Wilkins, A., Cleave, R., Grayson, N and Wilson, L. (2009).*Typography for Children May be Inappropriately Designed*. Journal of Research in Reading. Volume 32, Issue 4, pp 402–412.

İnternet adresleri:

<http://bologna.ibu.edu.tr/Catalog.aspx?lang=tr>

TR&opID=341&pmID=3872&oID=21&s=6&tak=14 (erişim tarihi:27.09.2017)

<http://www.akademik.adu.edu.tr/fakulte/egitim/?idx=333134> (erişim tarihi:27.09.2017)

<http://abp.anadolu.edu.tr/tr/program/dersler/167/13>(erişim tarihi:27.09.2017)

<https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/193/grafik-bolumu/dersler>

(erişim tarihi:27.09.2017)

http://akts.hacettepe.edu.tr/ders_listesi.php?prg_ref=PRGRAM_0000000000000000000000037&birim_kod=462&submenuheader=2&prg_kod=462 (erişim tarihi:27.09.2017)

<http://www.golyaka.duzce.edu.tr/Dokumanlar/golyaka/Dosyalar/Ders%C4%B0%C3%A7eri%C4%9Fi%20Grafik.pdf>(erişim tarihi:27.09.2017)

<http://www.arel.edu.tr/meslek-yuksekokulu/grafik-tasarimi-programi/ders-icerikleri>

(erişim tarihi:27.09.2017)

https://stars.bilkent.edu.tr/webserv/curriculum/?dil=tur&options=&bolum_kod=GRA&program_kod=GRA_BFA&track_kod=&mod=tntm(erişim tarihi:27.09.2017)

http://www.isikun.edu.tr/i/content/770_1_GORSELILETISIMTASARIMI_2016-2017.pdf

(erişim tarihi:27.09.2017)

<http://tby.uludag.edu.tr/grafik.html>(erişim tarihi:27.09.2017)

http://www.egemyo.ege.edu.tr/program_goster.php?id=77&sec=di(erişim tarihi:27.09.2017)